

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת שַׁפְּטִים

צורה תקיפה לתורה – שפטים

השיבה שופטינו כפראשונה ויועצינו כבתחלה – ומה עם השפטים?

פרשתנו פותחת בפסוק "שפטים ושטרות תתן לך בכל שעריך... ושפטו את העם משפט צדק". לשון הכתוב, המתייחסת למינויים של שפטים, בכל עיר או שבת, נראית מוזרה. שהרי מינוי השופטים נעשה בד"כ ע"י המנהיגים ופרנסי העיר, ולא כיוזמה פרטית של כל תושב. גם את המלה "תתן", ניתן היה לכאורה, להחליף בפועל אחר מתאים יותר, כמו לשים למשל ("שום תשים עליך מלך"). והמילה "לך", נראית בכלל מיותרת. ומדוע נשמטו השפטים משמה של הפרשה? כדי לענות על שאלות אלה ואחרות, חשוב להבין קודם את המושגים שופט, משפט, ושטר, כפי שהתורה מתייחסת אליהם, ולא להיתפס למה שמושגים אלה מייצגים בתודעתנו כיום.

מידי יום, בתפילת העמידה, אנו מבקשים בכמיהה מהקב"ה, "השיבה שופטינו כפראשונה ויועצינו כבתחלה...". כנראה שאנשי כנסת הגדולה, שחיברו את נוסח התפילה, ראו כבר אז את המרחק והשוני הגדול שבין שופטי התקופה ובין השופטים האמיתיים, הראשוניים, ברמה המתבקשת על פי התורה. ומדוע נכללה בקשה זו בתפילה? למה כל כך קשה, לאנשים האמונים על חוקי התורה, להגיע למדרגה זו? לשם כך עלינו לרדת לפשר השורש ש.פ.ט.

השבוע גם זכינו להיכנס לחודש אלול, בו אמור כל יהודי לעשות חשבון נפש עם עצמו. בשלב הבא, בעשרת ימי תשובה, משתנה נוסח התפילה ובמקום לחתום את הברכה, בנוסח הרגיל, "מלך אוהב צדקה ומשפט", אנו חותמים "המלך המשפט". אחד ההסברים העיקריים לכך הוא, שאנו מבקשים מהקב"ה לרדת מכס הדין ולשבת על כס המשפט. מהו בעצם ההבדל בין דין לבין משפט, הרי בסופו של דבר, שניהם באים לעשות צדק?

מידת הדין, הקרויה בקבלה גם גבורה, מייצגת את הקו הישר וחסר הפשרות, של מידה כנגד מידה, להיטיב עם הטובים ולהעניש את הסוררים. קשיחותו של הדין, משתקפת בביטויים השגורים בפיו, כמו "להעניש בכל חומר הדין" או "יקוב הדין את ההר" ו"אין לו לדין אלא מה שעייני רואות". לכן מוגדרים פגעים, צרות ואסונות הנוחתים על האדם, כ"דינים". לפי פנימיות, מקורו של הדין בהסתר ובכיסוי של הטוב, שהקב"ה משפיע כל הזמן. ואכן, ניתן למצוא רמז למהותה של מידה זו, באותיות הפותחות אותה, דלת ו-יוד. שתי האותיות מצטרפות למילה די כמשמעה, עד כאן ולא יותר. על פי מידת הדין אינך ראוי לקבל מה שאינו מגיע לך במוכח. ניתן לראות במידה זו מעין מסנן, המקובע בסוף צינור השפע, האומר די וחוסם את קבלתו של הטוב שאינו מגיע לי. ואכן, בעלי הדין התובעים אחד את השני, דורשים בעצם מהרשות השופטת, לקחת מהשני את מה שלא מגיע לו, להחסיר ממנו את העודף שברשותו, שלא בזכות.

ומדוע בכלל אנו צריכים שופטים? לכאורה, הם מיותרים, שהרי ספרי החוק זמינים לכל, וכל הרוצה יטול ויקרא. הפעלת ההיגיון הפשוט אמורה לכאורה, להביא את שני הצדדים (את עורכי הדין לפחות) לידי אותן המסקנות, וחסל סדר משפטים? אלא שהדברים אינם כה פשוטים, ולכל אחד מהצדדים, מזווית הראיה שלו, הדברים נראים אחרת, וכל עוד הוא אינו מעמיד את עצמו במקומו של השני, לא יוכל להבין ולקבל את דעת חברו. לכן המילה 'דין' מייצגת, בקבלה ובחסידות במיוחד, הסתרה וחסרון בכושר הראייה.

כדי לראות את התמונה במלואה, יש להקיף אותה מכל צדדיה, ומכל זוויות הראייה האפשריות. דבר זה קרוי צדק. כדי להבין את פשר המלה צדק, נבחן את שורשיהם של שמות הפועל ושמות העצם הפותחים באותיות צדי ו-דלת. השורש צד - מייצג נטיה מופגנת לצד מסוים. השרש צדה - מציין מארב מכוון כדי לפגוע במישהו. המארב נעשה בד"כ בצד הדרך, כדי שהאורב לא יתגלה, וכך ייקל עליו להפתיע את הקרבן. המלה צדע מייצגת את הרקה, המצויה לצד המצח (ניתן להניח שהאות ע' באה לרמוז שמיקום הרקה הינו מעל ארובת העין). גם פעולת ההצדעה בנויה על קירוב כף היד אל הצדע. בדומה, ניתן להניח כי על הצדק להכריע לצידו של מי הוא נוטה. האות ק' שמשקלה בגימטריא מאה, מספר המייצג שלמות (100%), כמו מרמזת על כך שההכרעה אמורה להינתן רק לאחר התייחסות רצינית לכל אחד מהצדדים והתבוננות מכל זוויות הראיה.

המידה ההפוכה למידת הדין היא מידת החסד. מהותה של מידת החסד היא נתינה "בלי חשבון", מבלי להתנות זאת בזכויותיו של המבקש ומבלי לבדוק האם מגיע לו. מזווית הראיה האנושית, האותיות חית ו-סמך הפותחות מילה זו, כמו מרמזות על הנטייה לחוס, על המבקש, שאולי יש לו כבר די צרכו, ואולי אינו זכאי, ולמרות זאת, אם הוא מרגיש חסר, למה שלא אחוס עליו, למה שלא אתן לו?! לכאורה, ברור שהחסד עדיף על פני הדין, ובמיוחד כאשר מדובר בי, עדיף שיתייחסו אלי במידת החסד המפנקת, מאשר במידת הדין הקשה. מידי בוקר אנו מבקשים מהקב"ה "ותגמלנו חסדים טובים", ואם החסד הוא בגדר טוב, אז מה פשר הבקשה ל"חסדים טובים"? האם יש חסדים רעים? חסד הוא נתינה שאינה מוגבלת או מותנית. כאשר קר לנו אנו מחפשים אחר חום, אך חום שאינו מוגבל עלול לשרוף. האם אדם הנותן לילד ממתק שבו מרכיבים המסוכנים לבריאותו, עושה חסד עם הילד, הנהנה מהמתק? האם הורה הלוקח בכפייה את ילדו החולה למרפאה, כדי שיקבל זריקה חיונית, פועל במידת החסד או במידת הדין? חשוב להבין שמידות אלה נקבעות

לפי זוית הראיה של המקבל, ובהתאם למשקפיו. יוצא איפוא שמה שנראה לאדם כחֶסֶד אינו בהכרח לטובתו, ומה שנראה לו כדִין, פעמים הרבה, אינו לרעתו. מה עלינו להעדיף אם כן, את מידת החֶסֶד או שמא את מידת הדין?

בדין יש בד"כ זכאי וחייב, זוכה ומפסיד והחייב או המפסיד, יוצא לו בהרגשה שאין צדק בעולם. בקבלה מסבירים זאת בכך, שאורות החסד האלוקיים אינם יורדים עד למטה, אלא נשארים למעלה, ולכן האדם אינו רואה אותם, אלא אם כן יזכך עצמו ויתעלה, ואז, בזכות הגובה שתפס, יוכל לראותם ולהבין את הטוב שבפסיקה, גם אם לאחרים היא נראית כגזירה קשה. ומכיוון שרוב החייבים בדין אינם רואים בו צדק, מה גורם להם לקבל את הדין? לשם כך נדרשים השֵטָרִים. מהם השֵטָרִים ומדוע נקראו בשם זה? ומפרש רש"י, "שֵטָרִים - הרודין את העם אחר מצוותן (של השופטים), שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט". מדובר למעשה ב"מוציאים לפועל", שהוסמכו להפעיל כוח כדי לאכוף את הדין על החייב. האותיות ש' ו-ס' מתחלפות (משפחת האותיות השיניות) ובכך כמו נרמזת האפשרות של סטייה לחייב, כדי להעמידו על חובתו לקיים את הדין. אונקלוס לעומת זאת מתרגם (לארמית) "שֵטָרִים - ופורענין". לכאורה ניתן ליישב לשון זאת רק בדרך קשה של פורענות, שגורמים לחייב להרגיש שנפרעים ממנו. אך אם ניקח את צמד המילים שֵטָרִים-פורענין ניתן לראות בהן צד חשוב במלאכת השֵטָרִים, כמו אכיפת הפרעון של שטרי חוב שנתן החייב. ומדוע טורח רש"י להציג בפנינו את האמצעים בהם נעזר השופט, כמו רצועה? כאן ניתן אולי למצוא עוד קשר לשמו של השופט. הרצועה בלשון משנה, אינה אלא השוט בלשון המקרא, ואולי שמו של השופט נגזר מהשוט בו עליו לעשות שימוש, כדי להחדיר את פסק הדין לתודעתו של החייב, לראשו (שופט = שוט + ריש).

לפי קבלה מידת החֶסֶד שייכת לקו ימין, המייצג נתינה, ומידת הדין לקו שמאל, המייצג חסרה. הפתרון לחסרונות המצויים בכל אחד מהצדדים הינו קו האמצע, המִשְפָּט. המִשְפָּט מייצג את מידת הרחמים. היא למעשה נטייה מובהקת למידת החֶסֶד אך עם שיתוף של מידת הדין, במינון הנכון. דהיינו, עשיית הצדק מחד, אך בצורה כזו שההכרעה תראה ותתקבל כצודקת, מאידך. לשם כך על כל אדם ל"שתף פעולה" במינויו של השופט, "תתן לך". התורה כמו מצוה כל יהודי למנות את השופט על עצמו, מתוך הגישה ש"המִשְפָּט לאלקים הוא". כלומר, שפסיקתו של השופט לכאורה, אינה פסיקתו של בשר ודם, אלא פסיקה של הקב"ה. השופט עצמו, אם יבין את מגבלותיו, ויראה את עצמו כצינור להעברת אור המשפט האלוקי, יזכה לשפוט משפט צדק. יש כאן ציווי של 'תתן' משרש נ.ת.נ. שורש זה מיוחד בהיותו סימטרי, וקריאתו מימין לשמאל או משמאל לימין תניב אותה תוצאה. הנתינה היא בסיס לקבלה חוזרת. חיזוק לכך ניתן למצוא במילים "תתן לך" עם המילה "לך" המיותרת לכאורה. אך למעשה היא באה לרמוז שנתינה זו מצידך, היא למעשה לך, 'לטובתך'.

שורש המִשְפָּט - בהעמקה

השרש ש.פ.ט פותח בצמד האותיות שפ, המייצגות כקידומת, נתינה ו/או פעולה מלמעלה למטה. אם נתייחס לפעלים המופיעים במקרא נגלה, לשפוך - להוריד מים, להשפיל - להוריד/ להנמיך, להשפיע - להוריד שפע, שפוף - כפוף כלפי מטה, לשפר - להיטיב. תוצאות המשפט הן לטובתך, כי המִשְפָּט אמור לעשות איתך צדקה, לפנים משורת הדין, מעבר לצדק היבש. למשל, אם סכום כסף הגיע לידי אדם מסוים שלא ביושר, הרי שהימצאותו אצלו, עלולה להפוך ולהיות "עֵשֶׂר שְׂמֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ", וברכה, בוודאי לא יראה בו (ישמש לרכישת תרופות, לעורכי דין ועוד). מצב זה של הסתר, מיוצג ע"י השורש ש.פ.ט, ההפוך גם במשמעותו, "טָפַשׁ כְּחֶלֶב לְבָם", כלומר שהלב התכסה בשכבות שומן, המייצג דשנות כלכליות. שכבות אלה, לא זו בלבד שאינן מיטיבות עם הלב, אלא אוטמות אותו ומקשות על פעילותו התקינה.

מאידך, אם ניקח את אותיות השורש בסדר שונה, פ.ש.ט, נקבל רמז על מאפיין אחר של המִשְפָּט, פישוט הדברים עד כדי הבנה של המורכב, והפיכתו לפשוט וניתן לקבלה. בנוסף לכך מרמז שורש זה על הפשטת הלבוש המכסה והמטעה, בו הלבישו בעלי הדין את העובדות, ע"י גילוי פנימיותם של הדברים, ושל העומד מאחריהם. שורש נוסף, המלמד על אותה משמעות, הוא ש.ט.פ, המרמז על אמצעי נוסף לגילוי האמת, ע"י שטיפה של הצבע, הפיח ושאר ציפויים בהם "נמרחה" האמת. לכן צריך לבחור שופטים ראויים, שראייתם אינה צרה. ומכיוון שכל דור זוכה לשופטים ולמנהיגים הראויים לו, הרי שהיעדרם של שופטים כאלה כיום, בא ללמד על רמתנו שלנו, ועל היותנו רחוקים עדיין, מקבלת העול של המִשְפָּט האלוקי. הנביא ישעיהו מתנבא על אחרית הימים, "וְאֵשִׁיבָה שֹׁפְטֵיךָ כְּבָרָאשְׁנָה וְיִעְצִיבְךָ כְּבַתְחֻלָּה, אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לְךָ עֵיר הַצֶּדֶק קְרִיָה נְאֻמָּה". ולכן נעלמו השֵטָרִים? ומסביר הרבי מליובאוויטש, שבזמן הגאולה יקיים כל יהודי את דבר השופט מרצונו. ממילא לא יידרשו שֵטָרִים לצורך אכיפה. ולא זו בלבד, אלא שאנשים ישתדלו מלכתחילה להימנע מלהגיע למצב בו יידרשו למשפט ויעזרו לשם כך ביועצים שילמדום כיצד לפעול לאורה של תורה. השופט אינו מהווה מרכיב חיוני בפני עצמו, אלא משמש אמצעי לקיום דבר השֵפָטִים, הגורם העיקרי, הקובע גם את שם הפרשה.

דבר חסידות

דרכי הרפואה בחולי הגוף בכלל, שנים הם : א) לרפא את האבר החולה או את המערכת/מנגנון שנפגעו ונחלשו. ב) לחזק את שאר האיברים והמערכות הבריאות, כך שהם יוכלו להתגבר על החולי שבאיבר או במערכת החולה ולרפא אותם. הדוגמא שניתן לקחת מכך לחולי הנפש הם שני דרכי העבודה : תשובה (לגבי הנגע הספציפי) ומעשים טובים (לחיזוק המערכת הכללית). (מעובד מתוך היום יום - בשם אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ס / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 0525-699-691